

Zes Dorpen, Eén Renkum.

Coalitieakkoord 2018-2022.

GroenLinks | D66 | VVD | PvdA

Inhoud.

1. De kern van ons verhaal.	3
Gezamenlijk & dichtbij.	3
Samenwerken & integraal.	3
Dorpsgericht werken & participatie.	3
Financieel zwaar weer & daadkrachtig bestuur.	3
2. Samenleving.	4
Samenwerken.	4
Dorpsgericht werken.	4
Zorg & welzijn.	4
Beschermd wonen.	5
Mobiliteit.	5
Participatie & basisinkomen.	5
Armoede.	6
Onderwijs.	6
Sport.	6
Kunst & cultuur.	7
Preventie van overlast & veiligheid.	7
3. Omgeving.	8
Dorpsgericht werken & participatie.	8
Omgevingswet.	8
Ruimtelijke ontwikkeling.	8
Wegen & verkeer.	9
Groen & natuur.	9
Landschap & landgoederen.	10
Duurzaamheid & milieu.	10
Klimaat.	11
Energie.	11
Wonen.	12
Economie & bedrijvigheid.	12
Recreatie & toerisme.	13
4. Organisatie.	14
Organisatieontwikkeling & bedrijfsvoering.	14
Gemeenteraad.	14
Dienstverlening.	15
Privacy.	16
5. Middelen.	17
Begroting in evenwicht.	17
Reserves & weerstandsvermogen.	17

1. De kern van ons verhaal.

Gezamenlijk & dichtbij.

De kern van ons coalitieakkoord gaat over de manier waarop we als gemeente in deze coalitieperiode willen werken. Het gaat dus over het *hoe*. Hierbij staan de begrippen gezamenlijk en dichtbij centraal. Met dichtbij bedoelen we dat we dichtbij de Renkumse samenleving staan. Letterlijk, doordat we dorpsgericht gaan werken. Daarnaast zijn we ook dichtbij doordat we niet boven, maar naast onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties staan om zo gezamenlijk meerwaarde voor de Renkumse samenleving te creëren.

Samenwerken & integraal.

Samenwerken is volgens ons wenselijk en noodzakelijk om de onderwerpen en uitdagingen die vanuit de samenleving of van buitenaf komen op te pakken. We werken niet alleen nauw samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties, maar ook met de overige partijen in de gemeenteraad en partners in de regio. Wanneer dat voor Renkum meerwaarde biedt, zoeken we actief de regio op. We begrijpen namelijk dat regionale samenwerking noodzakelijk is om de zelfstandigheid van Renkum te behouden. Wat lokaal kan, pakken we echter lokaal op.

Het bestuur en de organisatie krijgen de ruimte om samen te werken met de Renkumse samenleving en met partijen in de regio. De gemeentelijke organisatie is hier op voorbereid door integraal te werken, communicatief te zijn, en uit te gaan van een dynamisch omgeving die om maatwerk vraagt.

De actieve verbinding met de samenleving moet ook vorm krijgen in de rol en werkwijze van de gemeenteraad. Thematisch en raadsbreed worden met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties plannen ontwikkeld. Ook heeft de gemeenteraad een open en transparante vergadercultuur met ruimte voor dialoog. De raad stuurt op de hoofdlijnen van het beleid. De nieuwe vergaderstructuur van de gemeenteraad levert een bijdrage aan de actieve verbinding met de samenleving. We gaan daarom verder op deze ingeslagen weg.

Dorpsgericht werken & participatie.

De Renkumse dorpen waarderen we door hun eigenheid en diversiteit. Dorpsgericht werken houdt voor ons in dat we per dorp maatwerk leveren. We werken vraaggericht, waarbij participatie het uitgangspunt is. We halen initiatieven uit de dorpen op en we stimuleren inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties om deze in te brengen. Door de kennis die in de samenleving aanwezig is optimaal in te zetten, komen we tot creatieve oplossingen voor onze opgaven. Zo halen we het maximale uit onze middelen en uit de samenleving.

We betrekken de samenleving actief bij ontwikkelingen – zowel wat betreft de planvorming als de uitvoering – en onze grondhouding is daarbij dat iedereen moet kunnen meedoen. Dit gebeurt niet vanzelf, de gemeente is als het ware de regisseur die ervoor zorgt dat alle spelers in staat zijn hun rol goed te spelen. We spreken daarvoor uiteraard duidelijke spelregels af. We handhaven in ieder geval het recent opgezette inwonerpanel. Hiermee kunnen de organisatie en de gemeenteraad inwoners op een toegankelijke wijze betrekken bij de keuzes die we als gemeente maken.

Financieel zwaar weer & daadkrachtig bestuur.

Door recente financiële tegenvallers staat de gemeente er slechter voor dan tot nu toe werd aangenomen. De provincie geeft aan dat wij actie moeten ondernemen om onze financiële positie te verbeteren. De gemeentelijke organisatie geeft signalen van overbelasting af en heeft extra aandacht nodig. We staan de komende jaren dan ook voor een grote uitdaging, waarbij lastige keuzes moeten worden gemaakt. We nemen verantwoordelijkheid en proberen de uitgaven verantwoord te verlagen, terwijl we tegelijkertijd investeren met het doel de organisatie daadkrachtig en op de toekomst gericht te maken.

2. Samenleving.

Renkum heeft – net als alle andere gemeenten in Nederland – de afgelopen jaren van het rijk extra taken in de zorg gekregen. Deze nieuwe taken en de bestaande taken in het sociaal domein op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, participatie, jeugdzorg en beschermd wonen, raken veel andere thema's binnen onze gemeente. In 2018 starten we met de evaluatie van het voor de taken in het sociaal domein vastgestelde *Masterplan 2020 sociaal domein*. Dit doen we door te meten, en te luisteren naar de ervaringen van onze inwoners en onze partners.

Werkwijze.

Samenwerken. Door de nieuwe taken zijn er meer mogelijkheden voor verbinding tussen de gemeentelijke taken in het sociaal domein. Om de benodigde verandering in het sociaal domein vorm te geven hebben we de afgelopen jaren gewerkt aan de ontwikkeling van één sociaal team.

We willen ons de komende jaren nog meer naar buiten richten en actief samenwerken met de partijen die een rol hebben op het gebied van zorg en ondersteuning voor onze samenleving. We omarmen de diversiteit aan organisaties, stichtingen, vrijwilligers en mantelzorgers die actief zijn in Renkum. We brengen hen bij elkaar en ondersteunen hun in het samenwerken. Op deze manier ontstaat er een hecht en lerend netwerk, waarin integraal wordt samengewerkt.

Vrijwilligers en mantelzorgers zijn onmisbaar in onze zorgzame samenleving. Ze kunnen echter niet de plaats innemen van professionals; ze zijn aanvullend. Het ondersteunen en de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers vraagt van ons een gestructureerde en persoonsgerichte aanpak.

Samenwerken doen we ook met gemeenten en andere partners in de regio. We kiezen daarbij niet voor één bepaalde regio. We bekijken steeds welk samenwerkingsverband het beste past in de zorg voor onze inwoners. Dat neemt niet weg dat we altijd onze verantwoordelijkheid nemen in de samenwerkingsverbanden waar we deel van uitmaken en niet alleen maar naar het Renkums belang, maar ook naar het algemeen belang kijken.

Dorpsgericht werken. Binnen het sociaal domein staat de zorg en ondersteuning voor onze inwoners centraal. Onze dorpsgerichte aanpak komt hierbij dan ook goed van pas. We haken op deze manier aan bij de sociale en maatschappelijke infrastructuur die aanwezig is in de dorpen. We staan nog steeds achter de gedachte dat het sociaal team de toegang tot de zorg regelt.

We bekijken per dorp hoe we de ontmoetingsplaatsen en dorpshuizen kunnen ondersteunen. Het gaat er vooral om hoe we partijen bij elkaar kunnen brengen, welke ruimte we kunnen bieden wat betreft regelgeving en hoe we ze kunnen ondersteunen bij subsidieaanvragen. De medewerkers van het sociaal team zijn actief in de dorpen, zodat ze weten wat er leeft onder inwoners en aan welke ondersteuning behoefte is. Ze staan naast de inwoner en maken samen met hem of haar duidelijke afspraken.

Thema's.

Zorg & welzijn. We vereenvoudigen de aanvraag voor zorg, en zetten in op minder wachttijd en minder bureaucratie. Voor inwoners is duidelijk met wie zij een gesprek kunnen voeren over hun problemen of vragen over ondersteuning. We gaan voor voorzieningen in de dorpen die gebundeld zijn in gezondheidscentra, waarin in ieder geval huisartsen en andere eerstelijns instellingen samenwerken. We hebben een goed beeld van de wensen en behoeften van de groep kwetsbare ouderen, ouders en kinderen.

Met de partijen die een rol spelen op het gebied van zorg en ondersteuning voor onze samenleving, werken we aan de verdere ontwikkeling van het sociaal domein. Op deze manier wordt de ervaring en kennis van inwoners, maatschappelijke organisaties en instellingen

- We zetten nog meer in op preventie in de zorg en welzijn.
- We vereenvoudigen de aanvraag voor zorg en zetten in op minder wachttijd en bureaucratie.
- We zetten meer in op algemene en collectieve voorzieningen en minder op individueel maatwerk.
- Samen met de zorgaanbieders bezien we welke regels en controles regionaal kunnen worden versoepeld.
- We versterken het algemene aanbod basis-GGZ om daarmee inzet van onnodige speci-

benut. We zetten nog meer in op preventie in de zorg en welzijn, en investeren in innovatieve ideeën. Ook zetten we meer in op algemene en collectieve voorzieningen, en minder op individueel maatwerk. Zo mogelijk wordt er gekozen voor een lichtere zorgvariant of verwezen naar beter passende zorg. Samen met de zorgaanbieders bekijken we welke regels en controles regionaal kunnen worden versoepeld.

Specialistische geestelijke gezondheidszorg (GGZ) is ingrijpende, dure zorg die soms onnodig ingezet wordt bij gebrek aan een alternatief. We versterken het generalistische aanbod basis-GGZ om daarmee inzet van onnodige specialistische GGZ te voorkomen. Huisartsen, gezondheidscentra en het sociaal team spelen als doorverwijzers een belangrijke rol in het afschalen naar lichtere zorg. Het is daarom belangrijk om dit met alle partners samen aan te pakken. We zorgen dat inwoners die na een intern traject in de psychiatrie weer naar huis komen beter worden opgevangen en begeleid. We kijken naar de resultaten van pilots met verhoogde thuiszorginzet en ervaringsdeskundigentrajecten om zo te leren op welke manier we dat het beste kunnen doen.

Beschermd wonen. Het brede zorgaanbod in Renkum is waardevol. Er zijn relatief veel zorginstellingen in onze gemeente, en daarmee ook veel mensen die een beroep doen op gemeentelijke voorzieningen. De gemeente is aantrekkelijk voor bepaalde doelgroepen en zorgconcepten. Hierdoor en als gevolg van de aanstaande overdracht van de taken op het gebied van beschermd wonen aan de gemeente, lopen we het risico de kosten hiervan niet meer op te kunnen brengen. We willen terughoudend zijn in het toestaan van nieuwe zorginstellingen en zorggroepen.

Mobiliteit. Inwoners moeten zich op elke leeftijd makkelijk kunnen bewegen om vitaal te blijven. Ook moeten gebouwen, bedrijven en informatie toegankelijk zijn voor personen met een beperking. Het vervoer moet daarom goed geregeld en betaalbaar zijn. Onze voorzieningen moeten goed bereikbaar zijn voor alle inwoners. Samen met de regiogemeenten spannen we ons daarom in om kwalitatief goed doelgroepenvervoer te realiseren.

Participatie & basisinkomen. Arbeidsparticipatie is voor ons een belangrijk thema. We willen zoveel als dat kan voorkomen dat onze inwoners in een situatie terechtkomen waarbij ze voor financiële ondersteuning een beroep moeten doen op de gemeente. We bekijken uiterlijk in 2019 of de al ingezette maatregelen om de instroom in de bijstand te verminderen effect hebben gehad. Zo niet, dan gaan we op zoek naar alternatieven. Voor oudere werkzoekenden zijn weinig banen, maar wel

alistische GGZ te voorkomen.

- We waarderen de vrijwilligers en mantelzorgers in onze gemeente. Deze waardering blijft niet beperkt tot het mantelzorgcompliment, maar moet aansluiten bij de wensen en behoeften van de mantelzorgers.
- Het sociaal team en mantelzorgers maken afspraken over de mogelijkheden om mantelzorger(s) te ondersteunen en te ontlasten.

- We richten ons bij de vestiging van nieuwe zorginstellingen en zorggroepen in de gemeente op zorgconcepten waar nog behoefte aan is in onze gemeente.

- We spannen ons samen met de andere regiogemeenten in om tegen betaalbare kosten kwalitatief goed doelgroepenvervoer te realiseren. Ook als dit betekent dat we huidige afspraken ter discussie moeten stellen.
- We werken aan een betere toegankelijkheid voor onze minder valide inwoners door het naleven van het verdrag van de Verenigde Naties.
- We evalueren de maatregelen die zijn genomen om de instroom in de bijstand te verminderen en gaan waar nodig op zoek naar alternatieven.
- We zetten meer in op preventie van schulden en vroegtijdige schuldhulp om te voorkomen dat inwoners in grote financiële problemen komen. We maken het makkelijker om schuldhulpverlening aan te vragen.
- We volgen de ervaringen van andere gemeenten met het experimenteren met het basisinkomen.
- We zoeken binnen de kaders van de wetgeving naar

strengere regels die het uitvoeren van andere maatschappelijk waardevolle activiteiten belemmeren. We zoeken naar ruimte binnen de kaders van de wetgeving om te experimenteren met een regelarme bijstand voor specifieke doelgroepen en de mogelijkheden voor het experimenteren met het basisinkomen. Daarnaast brengen we bij werkgevers nadrukkelijk de mogelijkheden onder de aandacht die er zijn om oudere werkzoekenden in dienst te nemen. Ook blijven we actief bemiddelen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen. Door jongeren extra begeleiding te bieden bij het aanboren van een netwerk en het ontwikkelen van hun talenten, proberen we de uitstroom van jongeren te vergroten. Ook volgen we nauw de ervaringen die andere gemeenten opdoen met het experimenteren met het basisinkomen, en leren we van succesverhalen.

ruimte om te experimenteren met regelarme bijstand voor specifieke doelgroepen.

- We geven extra aandacht aan jongeren in de bijstand.
- We versterken de verbinding tussen arbeidsparticipatie en economie, en blijven ondernemers ondersteunen bij het aannemen van mensen uit de bijstand en met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Armoede. Onze dorpsgerichte aanpak passen we specifiek toe bij het armoedevraagstuk. We ondersteunen onze inwoners om toegang te krijgen tot voorzieningen. We hebben daarbij speciale aandacht voor kinderen en jongeren.

Het moet lonend blijven om aan het werk te gaan. We doen daarom onderzoek naar de omvang van de armoedeval in onze gemeente.

- Er wordt ondersteuning geboden aan inwoners die – onder andere vanwege laaggeletterdheid – hulp nodig hebben bij het invullen van formulieren die gebruikt worden om voorzieningen aan te vragen. Waar het kan vereenvoudigen we deze formulieren.
- We nemen – zolang het Rijk daar middelen voor verstrekt – blijvend maatregelen op in het minimeleid (zoals in het kindpakket) voor kinderen die leven in armoede.
- We laten in 2019 het Nibud onderzoek doen naar de omvang en gevolgen van de armoedeval onder onze inwoners.

Onderwijs. De onderwijsinstellingen in onze gemeente zijn belangrijke partners in het netwerk binnen het sociaal domein. Ze hebben een belangrijke signaalfunctie. Samen werken we aan gelijke kansen op een goede toekomst voor alle kinderen. Dit gebeurt door kinderopvang, basisonderwijs, voortgezet onderwijs, welzijn en zorg beter met elkaar te verbinden.

Samen met onderwijs gerelateerde partijen wordt een nieuwe visie op de onderwijshuisvesting ontwikkeld. Verder is er extra aandacht voor de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt voor bijstandsgerechtigden en leerlingen van het speciaal onderwijs.

- We nemen de regie om kinderopvang, onderwijsinstellingen en andere partijen bij elkaar te brengen, onder andere om initiatieven gericht op het realiseren van integrale kindcentra van de grond te laten komen. Zo zorgen we voor een doorgaande leerlijn van nul tot en met achttien jaar, en een naadloze aansluiting tussen school, vrije tijd en zo nodig hulpverlening.
- We stellen samen met onderwijsgerelateerde instellingen een nieuwe visie op de onderwijshuisvesting op.

Sport. De sportverenigingen zijn voor Renkum van grote waarde. We willen deze verenigingen dan ook blijven stimuleren. Samen zijn we verantwoordelijk voor voldoende en goede faciliteiten, zodat onze inwoners in beweging blijven. We bekijken samen met de betrokken sportverenigingen of het overdragen van het beheer en onderhoud van de kernsportparken Wilhelmina en Bilderberg aan de verenigingen haalbaar en wenselijk is.

- We stellen een nieuwe *Sportnota* op. We bekijken hierbij samen met de sportverenigingen of de overdracht van het beheer en onderhoud van de kernsportparken Wilhelmina en Bilderberg aan de verenigingen haalbaar en wenselijk is.
- We stimuleren en faciliteren de oprichting van omniverenigingen en de transformatie

We stimuleren de samenwerking tussen de sportverenigingen en zien graag zogenaamde omniverenigingen ontstaan. Ook gaan we voor *vitale sportparken*, door samenwerking tussen sportverenigingen en het onderwijs en welzijnsorganisaties te ondersteunen. We faciliteren de verenigingen bij het aanvragen van subsidie hiervoor bij de Provincie.

van sportparken tot vitale sportparken.

- We zetten de activiteiten van het sport- en beweegteam voort en faciliteren sportevenementen in onze gemeente.

Kunst & cultuur. We willen dat Renkum een echte kunstenaarsgemeente wordt en we vinden het daarom waardevol dat er een Renkums centrum voor landschap, kunst en cultuur komt. De ambitie die hierover is uitgesproken in de *Cultuurvisie* volgen we. We zijn bereid om bij een goede planvorming ook daadwerkelijk bij te dragen in de realisatie van een dergelijk centrum. We nemen de regie en kijken in samenspraak met alle betrokkenen hoe dit centrum gerealiseerd kan worden.

We zorgen voor een sterke verbinding tussen *kunst & cultuur* en *recreatie & toerisme*, onder andere met betrekking tot de Airborne. We willen met de samenleving de 75-jarige herdenking van de Airborne vormgeven.

- We nemen de regie wat betreft het realiseren van een centrum voor landschap, kunst en cultuur met atelierruimte.
- Bij de ontwikkeling van de locatie De Hes-west onderzoeken we of het daar gevestigde kunstcentrum een plaats kan behouden op het terrein.
- We maken samen met Scarabee een plan voor ateliers in leegstaande winkelpanden.
- We versterken de verbinding tussen *kunst & cultuur* en *recreatie & toerisme*.
- We zetten de ingezette weg voort waarbij scholen zelf gaan over hun cultuureducatie.
- We willen met de samenleving aandacht geven aan de herdenking van 75 jaar Airborne.
- We maken beleid om zogenaamde martiale monumenten uit de Tweede Wereldoorlog in stand te houden.

Preventie van overlast & veiligheid. Wij willen een veilig en leefbaar Renkum. Het organiseren van veiligheid is complex en een verantwoordelijkheid van ons allemaal. We hebben aandacht voor het tegengaan van ondermijnende activiteiten door criminelen en fraude in de zorg.

Op plekken waar sprake is van overlast wordt met de politie, omwonenden en ondernemers gezocht naar oplossingen om de overlast aan te pakken. Hierbij kan cameratoezicht een oplossing zijn.

- We voeren het door de raad vastgestelde integraal veiligheidsplan voortvarend uit.
- We bieden ruimte voor initiatieven uit de samenleving om cameratoezicht in te stellen. Ons uitgangspunt is daarbij dat we als gemeente niet verantwoordelijk zijn voor de financiering.

3. Omgeving.

Ook in het fysieke domein krijgen we te maken met nieuwe wetgeving en nieuwe taken. Met de invoering van de Omgevingswet wordt van ons verwacht dat we integraal werken en inwoners meer betrekken bij planvorming. Andere uitdagingen waar we voor staan zijn het verhogen van het onderhoudsniveau van wegen, fietspaden en stoepen, en het behouden en versterken van ons groen en de biodiversiteit. De omgeving van onze zes dorpen bestaat immers vooral uit het *Natura 2000* gebied en is onderdeel van het *Gelderse natuurnetwerk*. Duurzame energievoorzieningen worden goed ingepast in het landschap.

Werkwijze.

Dorpsgericht werken & participatie.

Ook bij vraagstukken / ontwikkelingen in het fysieke domein en de zorg voor de omgeving staat onze dorpsgerichte aanpak – met participatie als uitgangspunt – centraal. We hebben de afgelopen jaren geleerd dat we wat betreft het in stand houden en ontwikkelen van ons groen en landschap ook niet meer kunnen zonder onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We willen als gemeente dan ook niet alleen bepalen wat er in Renkum in het fysieke domein gebeurt.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen betrekken we alle belanghebbenden actief, ook degenen die in eerste instantie niet zelf naar voren treden. Daarnaast participeren we in ruimtelijke initiatieven die vanuit onze inwoners zelf komen. We durven duidelijke beslissingen te nemen. We geven daarbij aan hoe we de belangen van onze inwoners en andere belanghebbenden hebben meegewogen en we maken dat zichtbaar in onze communicatie over de besluitvorming.

Ervaringen met eerdere participatieve processen laten zien dat iedere ontwikkeling of initiatief een eigen dynamiek kent en dat onze aanpak daarom gedifferentieerd moet zijn. Bij de ontwikkelingen moeten we blijven investeren in begeleiding, ongeacht of we zelf of onze inwoners de initiatiefnemers zijn.

Thema's.

Omgevingswet.

De *Omgevingswet* moet meer helderheid scheppen en ruimte bieden voor initiatieven uit de samenleving. De wet sluit zodoende goed aan bij onze dorpsgerichte aanpak, waarbij participatie van onze inwoners het uitgangspunt is. Voor de implementatie vormt de startnotitie die in het najaar van 2017 is vastgesteld het uitgangspunt. De verdere uitwerking wordt een belangrijk agendapunt voor de gemeenteraad de komende periode.

Bij het opstellen van de eerste Renkumse omgevingsvisie betrekken we de samenleving in een open proces. Hierbij maken we gebruik van de ervaringen die we de afgelopen jaren hebben opgedaan met participatieve processen, zoals Doorwerth Centrum en Vier landgoederen op de helling.

- We starten nog in 2018 met de implementatie van de Omgevingswet, zodat we tijdig voldoen aan de nieuwe wetgeving.
- Bij het opstellen van de eerste Renkumse omgevingsvisie passen we onze dorpsgerichte en participatieve aanpak toe.

Ruimtelijke ontwikkeling.

Zoals ook geformuleerd in onze *Ruimtelijke visie 2025*, willen we een ruimtelijke ontwikkeling die recht doet aan de specifieke kwaliteiten van Renkum, en aan de wensen en behoeften van (toekomstige) inwoners, ondernemers en bezoekers die in de gemeente willen wonen, werken en recreëren.

We staan positief tegenover ontwikkelingsinitia-

- We geven de voorkeur aan nieuwe ontwikkelingen op bestaande locaties (inbreiding).
- We bouwen binnen de contouren van de bebouwde kom die als stedelijk gebied is aangemerkt en zijn zeer terughoudend met bouwen in het buitengebied. Ontwikkelingen staan we daar in principe alleen toe binnen de ter plaatse geldende bouwrechten en volgens de ladder voor duurzame verstedelijking.
- Op nieuwbouwlocaties is voldoende groen en beweegruinte, en nemen we klimaatmitigerende maatregelen.
- We pakken voortvarend en integraal de ontwikkeling van de loca-

tieven en geven daarbij de voorkeur aan (nieuwe) ontwikkelingen op bestaande locaties. We bouwen binnen de contouren van de bebouwde kom die als stedelijk gebied is aangemerkt. In het buitengebied zijn we zeer terughoudend met bouwen.

Op nieuwbouwlocaties zorgen we voor voldoende groen en beweegruimte. Ook nemen we maatregelen voor klimaatmitigatie, zoals het aanleggen van waterdoorlatende bestrating.

Wegen & verkeer. We staan voor veilige en duurzame wegen in onze gemeente. Om de verkeersveiligheid te garanderen en de Renkumse dorpen bereikbaar te houden, halen we de ontstane achterstanden op het wegenonderhoud in. Hiervoor stellen we budget beschikbaar. Tegelijkertijd onderzoeken we hoe we het wegenonderhoud op een andere / innovatieve manier kunnen financieren, zodat we in de toekomst onze uitgaven kunnen verlagen.

We verbeteren de verkeersveiligheid verder door deze steeds als uitgangspunt mee te nemen bij de aanleg en reconstructie van wegen in onze gemeente, en we hebben daarbij aandacht voor fietsers en voetgangers. In het nieuwe *Gemeentelijk verkeers- en vervoersplan* (GVVP) nemen we een visie op over het fietsen in onze gemeente.

We pakken verkeersoverlast (door bijvoorbeeld vracht- en sluipverkeer) aan door gezamenlijk met inwoners, betrokken bedrijven en andere partijen tot een oplossing te komen.

Groen & natuur. Onze dorpen bezitten een karakteristieke groenstructuur die we willen behouden en toegankelijk maken voor onze inwoners. De groenstructuur heeft een uitzonderlijke natuurwaarde en vormt een netwerk voor planten en dieren. We blijven werken aan een sterke biodiversiteit en ondersteu-

ties De Hes-West, Klingelbeekseweg en het voormalige station Oosterbeek Laag op.

- We voeren het centrumplan voor Doorwerth voortvarend uit en zorgen voor een nieuw tijdelijk plein. We willen ook dat het leer- en ontmoetingscentrum op zo kort mogelijke termijn wordt gerealiseerd. Hierin moeten in samenspraak met de betrokken partijen de activiteiten van de Poort van Doorwerth een plek krijgen.
- Het raadhuisplein in Oosterbeek blijft een plein en we richten ons op het versterken van zijn pleinfunctie. Een eventuele ontwikkeling is alleen mogelijk op de locatie van de bestaande bebouwing op het plein. Ook moet de initiatiefnemer investeren in voldoende parkeerplekken, het verbeteren van de uitstraling van het plein, en het versterken van de groenstructuur op en rond het plein.
- We ondersteunen – samen met de Gemeente Overbetuwe – de plannen van de initiatiefgroep om het stuweiland in de Nederrijn toegankelijk te maken voor activiteiten.

- We investeren verspreid over twee jaar €1.500.000 om achterstanden in het wegenonderhoud weg te werken.
- We stellen budget beschikbaar voor onderzoek naar innovatieve financieringsmogelijkheden voor het wegenonderhoud, zodat we de kosten hiervoor structureel kunnen verlagen. Op basis van de onderzoeksresultaten bepalen we met welk bedrag het budget voor wegenonderhoud verhoogd wordt.
- We geven de verkeersveiligheid prioriteit bij de aanleg en reconstructie van wegen, en we hebben daarbij aandacht voor fietsers en voetgangers.
- We gaan ervoor dat de verkeerstunnel onder het spoor in Wolfheze wordt gerealiseerd. Voor de gemeentelijke bijdrage aan de aanleg werken we financieringsvarianten uit.
- Samen met inwoners, de betrokken ondernemers en de provincie, zoeken we naar een lange-termijnoplossing voor de ervaren overlast in Kievitsdel door het (vracht)verkeer naar de bedrijven en boerderijen in de uiterwaarden.
- We stellen een nieuw GVVP op, waarin een heldere visie is opgenomen over het fietsen.
- We geven in het nieuwe *Meerjarenuitvoeringsprogramma verkeer* (MUP) voorrang aan het verbeteren van de verschillende oversteekplaatsen.
- We zetten in op het zo snel als mogelijk realiseren van de snelfietsroute van Wageningen naar Arnhem en de toevoeroutes.
- We lobbyen bij de Politie en het Openbaar Ministerie voor meer en intensievere verkeershandhaving in onze gemeente.

- Het budget voor het groenonderhoud wordt structureel verhoogd om te voldoen aan het vastgestelde onderhoudsniveau.
- We stellen structureel budget beschikbaar voor de uitvoering van de projecten voor het

nen initiatieven, zoals bijvoorbeeld het akkerrandenbeheer. Het openbaar groen speelt een belangrijke rol in het afvoeren en opvangen van hemelwater, en is daarom van belang voor de klimaatbestendigheid van de dorpen.

We constateren dat er een structureel tekort is om het in het *Groen-beheersplan* vastgestelde onderhoudsniveau *accent* te behalen. We verhogen daarom het budget voor het groenonderhoud. Daarnaast mobiliseren we inwoners en bedrijven om bij te dragen aan het verhogen van de kwaliteit van ons openbaar groen.

We stellen ook structureel budget beschikbaar voor projecten gericht op het versterken en ontwikkelen van onze groenstructuur op basis van het vastgestelde *Groenstructuurplan*. Om veilig van onze bossen en lanen te kunnen blijven genieten en aan de onderhoudsplicht voor onze bomen te voldoen stellen we eenmalig budget beschikbaar voor verjonging, en om achterstanden en schade weg te werken.

Landschap & landgoederen. Het Renkumse landschap met zijn bossen, akkers, heidevelden, beekdalen en uiterwaarden is één van de meest kenmerkende aspecten van onze gemeente. Het landschap is van groot belang voor het wonen, werken en recreëren in Renkum, en voor onze natuur.

Onderdeel van het Renkumse landschap zijn de landgoederen. Voor ons geeft de kortgeleden vastgestelde *Visie landgoederen en buitenplaatsen* de richting aan voor het behoud, herstellen en ontwikkelen van de landgoederen de komende jaren. Voor de uitvoering willen we de participatieve aanpak op basis waarvan de visie tot stand is gekomen doorzetten. Onze rol daarbij is die van regisseur om ervoor te zorgen dat de projecten voor het behoud en versterken ook echt worden gerealiseerd.

Duurzaamheid & milieu. Een goed milieu is van belang voor een duurzame Renkumse leefomgeving. We gaan door op de ingeslagen weg wat betreft het voorkomen van milieuvervuiling in de gemeente, en we stimuleren inwoners en bedrijven om hetzelfde te doen. Ook als we niet het bevoegd gezag zijn voor afgegeven milieuvergunningen, nemen we de verantwoordelijkheid voor het bereiken van een oplossing bij milieuhinder. Wanneer er sprake is van milieuoverlast in bepaalde gebieden, zetten we indien nodig buurtbemiddeling in om tot een oplossing voor de overlast te komen.

Het creëren van een circulaire economie is de volgende stap in het duurzaamheidsdenken. Voor ons betekent dit dat we de weg naar een afvalvrije gemeente voortzetten. We zetten ook in op het duurzaam inkopen van producten en diensten, en nemen het thema duurzaamheid op in ons evenementenbeleid. Verder stimuleren en ondersteunen we bedrijven bij de omschakeling naar de circulaire economie en bij (andere) duurzame initiatieven.

versterken en ontwikkelen van onze groenstructuur.

- We investeren eenmalig €500.000 om achterstanden weg te werken en onze boombeplanting te renoveren.
- We mobiliseren inwoners, bedrijven en organisaties om gezamenlijk de kwaliteit van ons openbaar groen te verhogen.
- Er komt een nota dierenwelzijn en een aparte portefeuille dierenwelzijn.

- We nemen de regie om samen met de eigenaren, inwoners en landgoedorganisaties – waaronder *4 Landgoederen op de Helling* – de projecten gericht op het behoud, herstel en ontwikkelen van de Renkumse landgoederen te realiseren.
- We ondersteunen het initiatief van de Heideboerderij om natuur – inclusief landbouw – en korte voedingsketens te bevorderen.
- De extra inkomsten boven de boekwaarde die worden gegenereerd met de ontwikkeling van de locatie Talsmalaan (onderdeel van het Park Hartenstein) zetten we in voor de landgoederen in onze gemeente.

- Bij milieuhinder – zoals bij Parenco – nemen we, ook als we niet het bevoegd gezag zijn voor afgegeven milieuvergunningen, de verantwoordelijkheid voor het bereiken van een oplossing.
- We verstrekken goede informatie over milieuoverlast door bijvoorbeeld houtrook. We zetten indien nodig buurtbemiddeling in om tot een oplossing voor de overlast te komen.
- Bij het verlenen van vergunningen voor evenementen wijzen we op duurzaamheidsmaatregelen die kunnen worden genomen. We stellen ook een nieuw evenementenbeleid op waarin duurzaamheidsmaatregelen worden opgenomen.

Klimaat. Een belangrijke stap op weg naar een klimaatneutrale gemeente in 2040 is genomen met het vaststellen van de routekaart *Op weg naar een klimaatneutraal Renkum* van maart 2017. We blijven de route die is uitgezet volgen, zodat we onze bijdrage leveren aan de klimaatdoelen van Parijs. Wel gaan we sterker inzetten op een aantal thema's.

Energie. Er zijn in Renkum al veel goede initiatieven genomen op het gebied van energiebesparing en het opwekken van duurzame energie. Dergelijke initiatieven blijven we stimuleren en we gaan actief initiatieven ondersteunen gericht op het verduurzamen en aardgasvrij maken van buurten / wijken.

Ook leggen we de nadruk op het verduurzamen van de bestaande huur- en koopwoningen en schoolgebouwen in onze gemeente. We hebben daarbij aandacht voor de (on)mogelijkheden voor sommige groepen inwoners om zelf de kosten van de energietransitie te dragen. We geven verder het goede voorbeeld door ons gemeentelijk vastgoed te verduurzamen.

- We actualiseren het bij de routekaart horende uitvoeringsprogramma. Daarin berekenen we wat we voor 2023 en 2030 – beide mijlpalen uit het energieakkoord – moeten doen om in 2040 klimaatneutraal te zijn.
  - We betrekken de kennis en ervaring die aanwezig is in de Renkumse samenleving bij het actualiseren van het uitvoeringsprogramma en het bereiken van onze klimaatdoelen.
  - We organiseren een Renkumse klimaattop om kennis en ervaringen op het gebied van klimaat, duurzame energie en duurzaamheid uit te wisselen, en initiatieven bij elkaar te brengen.
  - We maken onze gemeentelijke voertuigen emissieloos.
  - We ondersteunen duurzame en circulaire ontwikkelingen bij bedrijven, met name door te faciliteren bij subsidieaanvragen.
-
- We stimuleren initiatieven uit de samenleving gericht op het besparen van energie en het opwekken van duurzame energie. Indien mogelijk / haalbaar bieden we materiële en financiële ondersteuning.
  - We stellen energicoaches aan die inwoners informeren over mogelijkheden met betrekking tot energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.
  - Met onze dorpsgerichte aanpak ondersteunen we initiatieven gericht op het verduurzamen en aardgasvrij maken van buurten / wijken. Nieuwbouwwoningen worden sowieso aardgasvrij gebouwd.
  - We bieden ruimte voor het realiseren van energiebesparende en -opwekkende maatregelen bij woningen / gebouwen door regels te wijzigen die belemmeringen opwerpen.
  - We maken met de woningcorporaties afspraken over het verduurzamen van bestaande huurwoningen en over het bouwen van duurzame – dat wil zeggen aardgasvrije en bijna energieneutrale – nieuwbouwwoningen.
  - Schoolbesturen en sportverenigingen worden gestimuleerd om scholen en clubgebouwen te verduurzamen. We stellen hiervoor financiering beschikbaar door ons revolverend budget voor maatschappelijke instellingen aan te vullen vanuit het budget voor de blijverslening.
  - Het gemeentelijk vastgoed wordt verduurzaamd door het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen bij planmatig onderhoud en vervanging.
  - Het onderzoek naar geothermie bij Parenco wordt gestimuleerd. Daarbij willen we dat de restwarmte van dit project ook in onze gemeente wordt benut voor woningen en bedrijven.
  - We stimuleren en ondersteunen – via de vergunningverlening – de aanleg van een zonneveld in onze gemeente, zolang deze landschappelijk goed wordt ingepast en niet is gesitueerd in *Natura 2000* gebied.
  - De realisatie van een waterkrachtcentrale in Heveadorp wordt gestimuleerd.
  - We doen mee met de regionale aanpak gericht op energiebespa-

Wonen.

We vinden het belangrijk dat er voldoende geschikte en betaalbare woningen zijn voor onze inwoners. Om de Renkumse dorpen levendig te houden, willen we diversiteit in de wijken. Gemengd bouwen is zodoende voor ons een uitgangspunt. Daarnaast bieden we onze inwoners de ruimte om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen. We stimuleren daarom dat er voldoende levensloopbestendige woningen zijn en worden gebouwd. Ook ondersteunen we experimenten met woningbouw voor ouderen en voor woon- en leefgroepen.

Een duurzame woningvoorraad draagt bij aan op de toekomst voorbereide dorpen. We stimuleren onze inwoners dan ook om energiebesparende en -opwekkende maatregelen te nemen. Dat draagt niet alleen bij aan het realiseren van onze klimaatdoelen, maar leidt ook tot verlaging van de energielasten.

Economie & bedrijvigheid.

We willen ondernemers in onze gemeente de ruimte geven om te ondernemen. Ze dragen immers bij aan de leefbaarheid van onze dorpen en het scheppen van goed vestigingsklimaat zorgt voor meer en betere werkgelegenheid. De vorig jaar vastgestelde *Nota economie* geeft de richting voor de stimulering en ontwikkeling van onze lokale economie. We zetten daarbij in op het verbeteren van onze dienstverlening, het bij elkaar brengen van ondernemers en het versterken van onze winkelgebieden.

We zijn samen met de ondernemers verantwoordelijk voor de leefbaarheid in onze gemeente. Daar waar bedrijvigheid leidt tot overlast en milieuhinder, zoeken we samen met de ondernemers en omwonenden naar oplossingen. We streven ook naar verduurzaming van de Renkumse economie. Zo hebben we aandacht voor de verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen, het stimuleren van groene werkgelegenheid, en ondersteunen we bij de omschakeling naar de circulaire economie.

ring bij bedrijven in het kader van het *Activiteitenbesluit milieubeheer*.

→ Ondernemers op de Renkumse bedrijventerreinen worden aangespoord om gezamenlijk energiebesparende maatregelen te nemen en gezamenlijk groene energie in te kopen.

→ De realisatie van nieuwbouwprojecten voor woningen wordt versneld.

→ De in de regio gemaakte woningbouwafspraken worden voortvarend uitgevoerd. Daarbij ligt de nadruk op zorgvragers en ouderen, en we geven daarbij ruimte voor nieuwe woonvormen.

→ Er wordt gebouwd naar behoefte. Omdat de woonbehoefte door de tijd heen dynamisch is, peilen we deze regelmatig.

→ We willen dat de woningcorporaties meer betaalbare huurwoningen aan starters toewijzen en leggen dat vast in de prestatieafspraken die we maken met de woningcorporaties.

→ Het met de woningcorporaties afgesproken aantal sociale huurwoningen wordt voortvarend gerealiseerd.

→ We leggen geen blokkades op aan woningcorporaties om meer woningen boven de liberalisatiegrens te bouwen in onze gemeente.

→ We voeren voortvarend de uitvoeringsagenda van de *Nota economie* uit. Hierbij hebben we extra aandacht voor de verduurzaming van bedrijven en bedrijventerreinen en de circulaire economie.

→ We zetten in op het samenbrengen van ondernemers. We steunen daarbij nieuwe verzoeken voor de invoering van reclamebelasting als daar voldoende draagvlak voor is onder de ondernemers.

→ We gaan door met het versterken van onze winkelgebieden.

→ Er is behoefte aan werklocaties in onze gemeente. Bij verzoeken tot transformatie / herbestemming van bestaande bedrijfspanden en bedrijfslocaties maken we steeds de afweging of we hiermee willen instemmen.

→ We gaan verder met het stimuleren van glasvezel en we sluiten aan bij het project Glasvezel buitenaf.

Recreatie & toerisme.

Renkum heeft met zijn kenmerkende diversiteit in landschap, cultuurhistorie en Airborne een groot toeristisch potentieel. Het economisch belang voor Renkum van recreatie en toerisme is groot. Door de vrijetijdsector verder te stimuleren vergroten we de werkgelegenheid en geven we een impuls aan de lokale economie. We bereiken dit door Renkum beter te profileren en de Renkumse kwaliteiten actiever naar voren te brengen. Daarnaast is samenwerking met ondernemers, stichtingen en andere organisaties in onze gemeente, en met regionale samenwerkingsverbanden en onze buurgemeenten, van belang om initiatieven daadwerkelijk van de grond te krijgen.

- In aanvulling op de regiomarketing van het RBT-KAN, nemen we de regie om ons als gemeente meer te onderscheiden op toeristisch gebied door actief onze kernkwaliteiten onder de aandacht te brengen. Voor de kosten hiervan komen extra middelen beschikbaar.
- We nemen de regie om samen met ondernemers en regionale partners initiatieven die bijdragen aan het vergroten van de Renkumse vrijetijdseconomie te realiseren.
- Samen met de andere Airbornegemeenten verbinden we de verschillende Airborne activiteiten.
- We plaatsen uiterlijk in 2019 een nieuw verwijssysteem naar toeristische en recreatieve plaatsen in Renkum. We sluiten daarbij aan op de door de ANWB gehanteerde systematiek.

4. Organisatie.

Organisatieontwikkeling & bedrijfsvoering.

Het dichtbij de samenleving staan en het vol inzetten op samenwerking vraagt om een gemeentelijke organisatie die daarvoor toegerust is. Dat betekent dat de bezetting van de organisatie duurzaam (en) passend is voor onze opgaven en ambities. De basis moet op orde zijn en er moet gedegen sturingsinformatie voorhanden zijn. De organisatie geeft signalen van overbelasting af en daarom is extra aandacht voor de medewerkers nodig. We willen daarom investeren in onze medewerkers en hen motiveren.

Er is een tekort op het personeelsbudget. Daarnaast krijgt de gemeente er de komende jaren structureel nieuwe taken bij. Om toekomstgericht en toekomstbestendig te zijn moeten we vaart zetten achter de organisatieontwikkeling en het ontschotten van de beleidsvelden. Voor het einde van 2018 willen we zicht hebben op een bij onze gemeente passende organisatie. We zetten in op een flexibele organisatie die integraal werkt en omgevingsbewust is. Onze medewerkers richten hun blik daarbij zowel op de Renkumse samenleving, als op de partners en mogelijkheden in de regio. In de organisatievisie werken we ook onze dorpsgerichte aanpak verder uit.

Bij een op de toekomst gerichte organisatie hoort ook een goede huisvesting van de organisatie. Na het afronden van de organisatievisie, gaan we aan de slag met de gevolgen voor onze huisvesting. Voor ons zijn daarbij in ieder geval openheid, multifunctionaliteit en duurzaamheid belangrijk. Ruimtes en werkplekken richten we zo in dat samenwerking en uitwisseling tussen bestuur, medewerkers en iedereen die in het huis van de gemeente komt werken of netwerken wordt gestimuleerd. Wat ons betreft staan daarbij alle mogelijkheden wat betreft de locatie en inrichting van de huisvesting open. Ons uitgangspunt is dat de toekomstige exploitatie niet hoger mag zijn dan de huidige en dat de kosten maximaal €5.700.000 bedragen.

Wat betreft onze verbonden partijen – en met name de omgevingsdienst ODRA en de bedrijfsvoeringsorganisatie De Connectie – willen we de samenwerking optimaliseren. Door zowel het bewaken van de gemaakte afspraken, als een focus op het *samen*. De samenwerkingsverbanden waar we eigenaar van zijn moeten aanvoelen als afdelingen van onze gemeente.

De komende raadsperiode staat ook het college voor grote uitdagingen. Niet alleen ten aanzien van de bedrijfsvoering en de organisatieontwikkeling, maar ook wat betreft het herijken van het sociaal domein. Daarnaast krijgen we te maken met nieuwe wetgeving en nieuwe taken. Om al deze uitdagingen goed aan te kunnen gaan, gaan we voor een college dat de komende coalitieperiode uit vier volwaardige wethouders bestaat.

Gemeenteraad.

De rol en werkwijze van de gemeenteraad bewegen mee met de veranderende verhouding tussen samenleving en de overheid. Zowel de transformatie in het sociaal domein als ook de nieuwe omgevingswet bieden kansen voor nieuwe samenwer-

- We investeren in de ontwikkeling naar een toekomstgerichte en toekomstbestendige gemeentelijke organisatie.
- We ronden de visie op de organisatie af voor het einde van 2018. Binnen een jaar na de start van de coalitie moet gestart zijn met het weer – kwalitatief en kwantitatief – *lean* krijgen van de organisatie.
- We stellen een visie voor onze huisvesting op. We starten de procesvoorbereiding en het verkennen van scenario's in de winter van 2018-2019, waarna we in het voorjaar van 2019 aan de slag gaan met de daadwerkelijke planvorming. De plannen voor onze huisvesting zijn uiterlijk voor het einde van de coalitieperiode gereed.
- We stellen budget beschikbaar voor een vierde wethouder.

- We evalueren de *Besturingsfilosofie*.
- De thema's voor de RTA worden met de hele raad vastgelegd tijdens de raadsheidag.

kingsvormen met inwoners, zoals aan inwoners de kans geven om hun *right to challenge* in te zetten.

De nieuwe rol van de gemeente heeft niet alleen gevolgen voor de veranderende werkwijze van het college en de organisatie, maar heeft ook gevolgen voor de werkprocessen van de raad en de griffie. De griffie en de werkgeverscommissie kunnen een rol spelen bij het formuleren van de randvoorwaarden voor verandering van werkwijzen en werkprocessen. De raad heeft hierin al stappen gezet met het introduceren van een nieuwe vergaderstructuur en het vaststellen van de *Besturingsfilosofie*. We willen de komende periode een bezinning op de mate van loslaten van gemeentelijke taken en een evaluatie van de besturingsfilosofie.

De raad heeft de afgelopen periode de *raadsthema-agenda* (RTA) werkgroepen ingezet om zelf proactief aan de slag te gaan en zich te verdiepen in onderwerpen vanuit de samenleving met als doel deze op de raadsagenda te plaatsen. We zetten de RTA werkwijze met de raad voort. De thema's en werkwijze van de RTA worden besproken op de jaarlijkse heidagen.

We willen de komende raadsperiode inzetten op het verder vorm en inhoud geven aan de verbinding tussen de raad en de samenleving, en die tussen de raad en de organisatie. Dit kan door het promoten van de raadsontmoetingen. Op die manier weten inwoners zelf de weg te vinden naar de raad. Door te bevorderen dat heldere voorstellen aan de raad worden voorgelegd, kan de raad zich richten op de hoofdlijnen. Hiervoor zijn raadvorstellen nodig met keuzeopties en moet de raad worden toegerust om goede keuzes te kunnen maken.

De raad onderkent de noodzaak van samenhang, transformatie en innovatie op alle thema's die op dit moment spelen. Door te durven experimenteren en te evalueren, werkt de raad gezamenlijk aan de doorlopende verbetering van zijn werkwijzen. In deze context willen we de komende raadsperiode het functioneren van de Rekenkamercommissie evalueren.

Dienstverlening. De dienstverlening naar onze inwoners sluit aan op hun wensen, de landelijke ontwikkelingen en de digitale mogelijkheden. We onderzoeken of we de openstelling van ons gemeentehuis kunnen wijzigen door onze inwoners meer online te laten regelen en door bijvoorbeeld te gaan werken met afspraken. Voor het verbeteren van onze digitale dienstverlening bekijken we voorbeelden van hoe andere gemeenten hun (digitale) dienstverlening hebben opgezet. Bij de implementatie zoeken we vervolgens de samenwerking op met andere gemeenten.

Om te voorkomen dat onze inwoners tussen wal en schip raken als zij zaken doen met de gemeente, stellen we een ombudsfunctie in. Deze ombudsfunctie heeft betrekking op alle domeinen waarop de gemeente actief is. De ombudsfunctie geeft signalen af over onze dienstverlening, op basis waarvan we de interne processen kunnen verbeteren.

- We passen de verordening op de werkgeverscommissie aan, zodat de voorzitter niet automatisch de plaatsvervangende voorzitter van de raad is.
- De raad evalueert coalitieakkoord halverwege de raadsperiode.
- We evalueren het functioneren van de Rekenkamercommissie in 2018.

- We ontwikkelen onze (digitale) dienstverlening door het reguliere budget (beperkt) te verhogen.
- We stellen een ombudsfunctie in voor onze organisatie en we financieren deze persoon / instantie op ad hoc basis. We onderzoeken of we de ombudsfunctie mogelijk met andere gemeenten in de regio kunnen instellen.

Privacy. Privacy betreft de persoonlijke levenssfeer van onze inwoners en een schending daarvan kan voor hen verstrekende gevolgen hebben. Privacy is een grondrecht. Daarom is het van belang dat we ons er van bewust zijn dat we daar naar handelen en dat onze systemen zo zijn ingericht dat de bescherming van privacy optimaal is. Verder zijn bewustwording en gedragsverandering in de gemeentelijke organisatie cruciaal voor een doelmatig privacybeleid. Onze werkprocessen en systemen zijn zo ingericht dat het juiste handelen wordt ondersteund en bevordert.

→ We investeren in informatiebeveiliging, zodat we de privacy van onze inwoners beschermen.

5. Middelen

Begroting in evenwicht.

We staan voor gezonde gemeentefinanciën en een duurzaam financieel evenwicht. Dit betekent een evenwichtige begroting op de korte en de lange termijn. Gelet op onze huidige financiële situatie en de te verwachten financiële tegenvallers, en de noodzakelijke uitgaven voor de nieuwe taken die op ons afkomen, is dit een grote uitdaging voor de komende raadsperiode. Ook al omdat we de ambities uit dit coalitieakkoord willen uitvoeren.

Omdat wij als uitgangspunt hanteren dat de voorzieningen in de Renkumse dorpen op niveau moeten blijven, ontkomen we er niet aan om de opbrengst van de onroerende-zaakbelasting (OZB) tijdelijk te verhogen met maximaal zeven procent. Een niet gemakkelijke, maar wel onvermijdelijke keuze vanwege de financiële uitdaging die we hebben. Ieder jaar bekijken we – uitgaande van de ontwikkelingen in het gemeentefonds – met welk percentage de opbrengst van de OZB daadwerkelijk verhoogd moet worden. Om onze financiële positie op de lange termijn gezond te houden, onderzoeken we of we alle taken in de toekomst moeten blijven uitvoeren. We gaan daarbij inventief en integraal te werk. Ook bekijken we of meer samenwerking met andere gemeenten of organisaties kan leiden tot kostenefficiëntie en verlaging van onze uitgaven. De financiële uitdaging waar we voor staan in het sociaal domein vraagt verder om een gezamenlijke analyse met onze partners.

- Door aanpassing van de tarieven verhogen we de opbrengst van de OZB in 2019 – vergeleken met de geraamde opbrengst uit de begroting 2018 (is 100 procent) met toepassing van de gebruikelijke jaarlijkse indexering – met maximaal zeven procent.
- In de periode 2020-2022 wordt ieder jaar opnieuw bepaald met welk percentage (maximaal 7 procent) de opbrengst van de OZB verhoogd zal worden vergeleken met de geraamde opbrengst van de OZB uit de begroting van 2018 (is 100 procent) met toepassing van de gebruikelijke jaarlijkse indexering. Zowel bij vaststellen van het jaarlijkse percentage als de gebruikelijk jaarlijkse indexering is de nominale opbrengst van de OZB maatgevend.
- De ontwikkelingen in het gemeentefonds worden in eerste instantie ingezet voor de loon- en prijscompensatie, de ontwikkeling van beleidszaken en het realiseren van de ambities uit het coalitieakkoord. Wanneer vervolgens een vrij te besteden bedrag overblijft, wordt de helft gebruikt voor het beperken van de extra tariefsverhoging van de OZB. De resterende helft vloeit terug naar de algemene reserve.
- We optimaliseren de planning- en controlcyclus, zodat de gemeenteraad, het college en de organisatie goed kunnen (bij)sturen en verantwoorden. Het sociaal domein heeft hierin prioriteit.
- We analyseren samen met onze partners in het sociaal domein de financiële uitdaging die we daar hebben. Op basis van deze analyse herijken we zo nodig onze aanpak in het sociaal domein.
- Wat betreft onze financiële uitdaging in het sociaal domein, zoeken we actief andere gemeenten op die in eenzelfde situatie zitten. We leren van hun ervaringen en waar mogelijk lobbyen we gezamenlijk richting het Rijk om de financiële uitgangspunten die negatieve gevolgen voor ons hebben aangepast te krijgen.

Reserves & weerstandsvermogen.

We zorgen voor voldoende reserves voor het afdekken van risico's en het opvangen van onvoorziene tegenvallers. We streven er naar om vanaf de start van de komende periode ons weerstandsvermogen naar een 'uitstekend' niveau te brengen. Financiële ruimte die ontstaat na het realiseren van gezonde gemeentefinanciën en een duurzaam financieel evenwicht kan worden benut voor verhoging van het weerstandsvermogen of verhoging van de algemene reserve.

Om ons weerstandsvermogen direct te verhogen door de risico's te

- We vullen het weerstandsvermogen aan tot 100 procent.
- We stellen de omvang van het weerstandsvermogen eventueel bij op basis van onderzoek naar de optimale hoogte van het weerstandsvermogen in relatie tot de risico's die we lopen.
- We halen eenmalig €1.500.000 en €500.000 uit de vrije algemene reserve om de ontstane achterstanden in respectievelijk het wegen- en bomenonderhoud weg te werken.

verminderen die daar effect op hebben, nemen we eenmalig budget uit de algemene reserve om achterstanden in het wegen- en bomenonderhoud te verminderen. We stellen ook eenmalig budget uit de algemene reserve beschikbaar voor het creëren van een reserve cofinanciering om meer financiële armslag te hebben en *geld met geld* te maken.

→ We halen eenmalig €250.000 uit de vrije algemene reserve om een reserve cofinanciering te creëren.

